

Lausunto ehdotukseen Vammaisalan ammattitutkinnon rakenteesta

Lausuntokierroksella oleva luonnos tutkinnon perusteiksi koskee opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella tutkintorakenteeseen lisättyä vammaisalan ammattitutkintoa, joka astuu voimaan 1.8.2021. Samassa yhteydessä tutkintorakenteesta poistuu kehitysvamma-alan ammattitutkinto ja henkilökohtaisen avun osaamisala siirtyy puhtaus- ja kiinteistöpalvelualan ammattitutkinnosta vammaisalan ammattitutkintoon.

1. Tutkinnon perusteiden työelämälähtöisyydestä

Autismiliitto kannattaa henkilökohtaisen avun osaamisalan siirtoa vammaisalan ammattitutkintoon ja pitää tärkeänä sitä, että kehitysvamma-alalle on olemassa oma erillinen ammattitutkinto. Tämä on välttämätöntä mm. kehitysvamma-alan työvoiman saatavuuden ja alalla vähemmällä koulutuksella työskennelleiden ammattitaidon ja osaamisen vahvistamisen takia. Tämä vaihe ammattitutkintouudistuksessa on selkeästi osauudistus ja ammattitutkintojen sisällöt on uudistettava viimeistään siihen mennessä, kun uusi vammaispalvelulaki astuu voimaan.

Kehitysvamma-alan osaamisalan ammattitaitovaatimuksia koskevassa esityksessä korostetaan oppimista, kun painopisteen tulisi pikemminkin olla vammaisen ihmisen toimintakyvyn ja osallisuuden tukeminen (vrt. myös YK:n vammaisten oikeuksien sopimus). Siksi ehdotamme, että kehitysvamma-alan osaamisalan tutkintovaatimuksissa osa osaamisen tukemisen vaatimuksista korvataan päätöksenteon tukemiseen liittyvillä vaatimuksilla (vrt. henkilökohtaisen avun osaamisalan vaatimukset s. 21). Tässä osiossa tulisi ammattitaitojen vaatimusten osalta korostaa läpileikkaavasti taitojen oppimista, ei oppimista yleisesti.

Päätöksenteon tukeminen liittyy YK:n vammaissopimuksen kantavaan teemaan vammaisten ihmisten itsemääräämisoikeuden ja osallisuuden toteutumisen varmistamisesta. Kehitysvamma-alan osaamisalalla ko. osa-alueet nousevat esityksessä kuitenkin heikommin esille kuin henkilökohtaisen avun osaamisalaa koskevassa esityksessä. Muutosehdotus kehitysvamma-alan ammattitaitovaatimukseen: tukea itsenäistä elämää hyödyntäen oppimisen ja ohjaamisen periaatteita -> tukea itsenäistä elämää ja päätöksentekoa vahvistaen oppimisen, osallisuuden ja itsemääräämisoikeuden toteutumista.

Ammattitutkintoa koskevan esityksen esipuheessa ”Tutkinnon suorittaneen osaaminen” (s. 2) korostetaan kehitysvamma-alan osaamisalan esittelyssä sosiokulttuurisia menetelmiä, joiden rooli osaamisalan tutkinnossa kuitenkin on valinnainen. Sosiokulttuuristen menetelmien hallintaa huomattavasti keskeisempää osaamista kehitysvamma-alan osaamisalan suorittaneella tulee mielestämme olla se, että osaamisalan suorittanut osaa eri tavoin tukea asiakkaan itsemääräämisoikeutta ja osallisuutta sekä kommunikaatiota. Ammattitutkinnon suorittaneen tulee siten osata tukea asiakkaan toimintakykyä, vuorovaikutusta ja kommunikointia arjen tilanteissa sekä käyttää puhetta korvaavia kommunikaatiomenetelmiä ja selkokieltä. Tämän tavoitteen tulisi näkyä myös esipuheen tasolla. Ko. osaamisesta mainitaan alkutekstissä vain liittyen henkilökohtaisen avun osaamisalaan.

Näyttöihin perustuva osaamisen osoittaminen on mahdollista molemmilla osaamisaloilla. Näytöissä on varmistettava, että osaamisalojen sisältövaatimukset tulevat riittävästi toteen näytetyiksi, mikäli tutkinto suoritetaan pelkästään näyttöinä.

2. Tutkinnon muodostumisesta

Vammaisalalla on tällä hetkellä vaikeuksia saada riittävästi ja päteviä työntekijöitä. Kehitysvamma-alan osaamisala osana vammaisalan ammattitutkintoa on yksi keino paitsi kehittää työntekijöiden osaamista, myös lievittää työntekijäpulaa. Siksi olisi syytä vielä miettiä tarkasti kehitysvamma-alan osaamisalan tutkintorakennetta. Ero henkilökohtaisen avun osaamisalana on nyt huomattava: kehitysvamma-alan osaamisalalla pakolliset opinnot muodostavat 135 osp eli lähes koko tutkintokokonaisuuden, kun henkilökohtaisen avun osaamisalalla pakollisten opintojen laajuus on 75 osp. Henkilökohtaisen avun osaamisalan tutkinnon osaksi on mahdollista sisällyttää huomattavan laajasti vapaaehtoisia opintoja mm. kehitysvamma-alan osaamisalalta. Henkilökohtaisen avun osaamisalasta tulee näin ollen työelämäkattavuudeltaan laajempi, kuin kehitysvamma-alan osaamisalasta. Olisikin pohdittava miten tutkinnon muodostamista voisi vielä kehittää kehitysvamma-alan osaamisalan laajentamiseksi.

Yhteistyö vanhempien ja läheisten kanssa on kehitysvamma-alan osaamisalan toinen valinnainen kokonaisuus. Läheisyhteistyön onnistuminen on kuitenkin ensiarvoisen tärkeä osa kehitysvamma-alan asiakastyötä ja ehdotamme pohdittavaksi voisiko ko. osiosta osia tai sen kokonaisuudessaan sisällyttää osaksi pakollisia opintoja, esim. toimintakyvyn ja oppimisen tukeminen osioon.

Ehdotamme myös, että kehitysvamma-alan tutkintoon raivattaisiin tilaa valinnaisille opinnoille 45-60 osp siten, että valinnaisina opintoina olisi mahdollista valita

- Sosiokulttuurinen työ 15 osp
- 15 osp asiakasryhmien tarpeiden tunnistamiseen ja ohjaamisen kehittämiseen liittyviä kokonaisuuksia, jotta valinnaisissa opinnoissa olisi mahdollisuus esim. syventyä perusteellisemmin autismikirjoon liittyvään tematiikkaan.
- 15- 30 osp tutkinnon osa tai osia ammatillisesta perustutkinnosta, toisesta ammattitutkinnosta tai erikoisammattitutkinnosta.

Tutkinnon osien sisällöstä (ammattitaitovaatimukset ja ammattitaidon osoittamistavat)

Kommentit liittyvät VAIN kehitysvamma-alan osaamisalaan:

Opiskelija toimii vammaisen henkilön kanssa arjessa terveyttä edistäen kriteeristö:

Muutosehdotus: hyödyntää työssään tietoa kehitysvammaisuuden ja vammaisuuden syistä, erilaisista lisävammoista ja sairauksista -> Hyödyntää ohjauksessaan tietoa asiakkaan vammaisuudesta sekä mahdollisista lisävammoista ja sairauksista aiheutuvista toiminta- ja muista rajoitteista.

Muutosehdotus: havainnoi hygienian toteutumista, erityistoimintaa ja ravitsemuksen toteutumista sekä niissä tapahtuvia muutoksia-> Tukee hygienian ja ravitsemuksen toteutumista sekä havainnoi niissä tapahtuvia muutoksia.

Opiskelija ennaltaehkäisee haastavia tilanteita ja edistää turvallisuutta: Haastavien tilanteiden ennaltaehkäiseminen edellyttää ennen kaikkea psyykkisen turvallisuuden tunteen vahvistamista ja turvallisen ilmapiirin luomista asiakkaan ohjaustilanteissa. Tämä edellyttää toiminnan suunnitelmallisuutta sekä asiakkaan toimintatapojen ja mieltymysten tuntemista ja huomioon ottamista toiminnassa, ml. kommunikaation tukeminen.

Muutosehdotus: käyttää rajoitetoimenpiteitä lainsäädännön, tilanteiden ja omien työtehtävien mukaisesti -> Käyttää rajoitustoimenpiteitä vain erityistilanteissa ja tarkkarajaisesti lainsäädäntöä ja työyhteisössä yhteisesti sovittuja pelisääntöjä noudattaen

Muutosehdotus: huomioi työssään YK:n vammaissopimuksen mukaisen toimintakyvyn arvioinnin. -> Epäselvää mitä tällä tarkoitetaan. Parempi muotoilu olisi esim. että ”huomioi työssään YK:n vammaissopimuksen periaatteet”.

Muutosehdotus: ottaa huomioon työssään aistien merkityksen ja mahdollisuudet vuorovaikutuksessa -> pelkkä huomioon ottaminen ei riitä, vaan työntekijän on oltava selvillä siitä, millaisia aistipulmia asiakkaalla, esimerkiksi autistisella tai kehitysvammaisella asiakkaalla kenties on ja otettava ne huomioon kaikissa ohjaustilanteissa sekä vuorovaikutuksessa asiakkaan kanssa.

Opiskelija edistää työhyvinvointia ja turvallisuutta -osio sisältyy arviointikriteeristöön lähes kaikissa tutkinnon osioissa, myös valinnaisena olevassa yhteistyö perheen ja läheisen kanssa -osiossa. Eikö ko. osion suorittaminen yhdessä tai kahdessa osiossa olisi riittävää?

Helsingissä 15.1.2021

Päivi Norvapalo, puheenjohtaja

Tarja Parviainen, toiminnanjohtaja

